

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการสร้างเกณฑ์ให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ในแฟ้มสะสมงาน
วิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของความคิดสร้างสรรค์
2. องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์
3. การวัดความคิดสร้างสรรค์
4. ความหมายของแฟ้มสะสมงาน
5. การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน
6. การสร้างเกณฑ์ประเมินผลงานด้วยรูบริกส์ในแฟ้มสะสมงาน
7. การสอนภาษาไทยกับความคิดสร้างสรรค์
8. การประเมินผลงานเขียน
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแฟ้มสะสมงาน
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องมือสำหรับประเมินผล

ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

มีผู้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

ทอแรนซ์ (Torrance, อ้างใน สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ, 2537, หน้า 1) ได้ให้ความหมาย
ของความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์คือ ปรัชญาการณ์ที่เกิดขึ้นได้โดยไม่มีขอบเขตจำกัด
บุคคลสามารถมีความคิดสร้างสรรค์ในหลายแบบ และผลของความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นนั้น
มีมากมายไม่มีข้อจำกัดเช่นกัน

กิลฟอร์ด (Guilford, อ้างใน สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ, 2537, หน้า 1-2) ความคิด
สร้างสรรค์เป็นเรื่องของความคล่อง (Fluency) ความยืดหยุ่น (Flexibility) และความคิดริเริ่ม
(Originality)

กรมวิชาการ (2535, หน้า 2) ให้ความหมายความคิดสร้างสรรค์ว่า หมายถึง ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้น ทำให้เกิดความคิดใหม่ต่อเนื่องกันไป และความคิดสร้างสรรค์นี้ประกอบด้วย ความคล่องในการคิด ความคิดยืดหยุ่น และความคิดที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะหรือความคิดริเริ่ม

สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ (2537, หน้า 2) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน ยากแก่การให้คำจำกัดความที่แน่นอนตายตัว ถ้าพิจารณาความคิดสร้างสรรค์ในเชิงผลงาน (Product) ผลงานนั้นต้องเป็นงานที่แปลกใหม่และมีคุณค่า กล่าวคือ ใช้ได้โดยมีคนยอมรับ ถ้าพิจารณาความคิดสร้างสรรค์เชิงกระบวนการ (Process) กระบวนการคิดสร้างสรรค์ คือ การเชื่อมโยงสัมพันธ์สิ่งของ หรือความคิดที่มีความแตกต่างกันมากเข้าด้วยกัน ถ้าพิจารณาความคิดสร้างสรรค์เชิงบุคคล บุคคลนั้นจะต้องเป็นคนที่มีความแปลก เป็นตัวของตัวเอง (Originality) เป็นผู้ที่มีความคิดคล่อง (Fluency) มีความยืดหยุ่น (Flexibility) และสามารถให้รายละเอียดในความคิดนั้น ๆ ได้

อารี รังสินนท์ (2529, หน้า 84) ได้สรุปความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้

3 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะทางกระบวนการ หมายถึง ความรู้สึกไวต่อปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบ และนำผลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในสิ่งใหม่ต่อไป

2. ลักษณะของบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความอยากรู้ อยากเห็น กระตือรือร้น กล้าคิด กล้าแสดง มีความคิดสร้างสรรค์ มีอารมณ์ขัน มีจินตนาการ และมีความยืดหยุ่นทั้งความคิดและการกระทำ เป็นบุคคลที่มีความสุขกับการทำงานหรือสิ่งที่ตนพอใจ ตลอดจนการไม่หวังผลจากการประเมินภายนอก

3. ลักษณะทางผลิตผล หมายถึง คุณภาพของผลงานที่เกิดขึ้นมีตั้งแต่ขั้นต่ำที่แสดงผลที่เกิดจากความพอใจของตน ที่แสดงออกซึ่งความคิดและการกระทำจนกระทั่งพัฒนาขึ้นเป็นการฝึกทักษะและค่อยคิดได้เองจนถึงระดับการคิดค้นทฤษฎี หลักการและการประดิษฐ์คิดค้นต่าง ๆ

บุญลือ กองอยู่ (2521, หน้า 16) ได้สรุปความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่ามีลักษณะเฉพาะ 4 อย่างคือ

1. ความคิดสร้างสรรค์มีอยู่ในตัวบุคคล
2. ประกอบด้วยความคิด
3. ประกอบด้วยการกระทำ
4. ทั้งความคิดและการกระทำเป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ไม่ลอกเลียนใคร

ทองหล่อ วิภาวีน (2536, หน้า 87) ได้ให้ความหมายความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็ก ประถม หมายถึง ความสามารถที่เด็กในวัยนี้สังเกตเห็น รับรู้ เข้าใจ และมีปฏิกิริยาตอบสนอง โดยการคิดสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ และกระทำเป็นผลงาน ตามความคิดเห็นของตนเอง

ประสพพร มโนวงศ์ (2539, หน้า 10) ได้สรุปความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นความสามารถทางสมอง ที่คิดโดยใช้จินตนาการได้อย่างกว้างขวางหลายทิศทาง มีปริมาณมากและเป็นความคิดที่แปลกใหม่ อันนำไปสู่การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่ สามารถส่งเสริมและพัฒนาขึ้นได้โดยการจัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ให้เหมาะสม

กิงดาว พุทธิพันธ์ (2534, หน้า 14) ได้สรุปความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการคิดที่มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถสร้างผลงานที่แปลกใหม่ขึ้นมา นอกจากนี้ยังรวมไปถึงความสามารถในการคิดแก้ปัญหาได้หลายทิศทางด้วย

สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลซึ่งมีความคล่อง (Fluency) ความยืดหยุ่น (Flexibility) ความคิดริเริ่ม (Originality) และความคิดละเอียดลออ ทำให้สามารถสังเกตรับรู้ให้รายละเอียดที่แปลกใหม่ นำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานที่ไม่ซ้ำแบบใคร หรือการประดิษฐ์คิดค้นที่แปลกใหม่และมีคุณค่าได้

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

กิลฟอร์ด (Guilford, อ้างใน กรมวิชาการ, 2535, หน้า 8-10) อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถทางสมองที่สามารถใช้ในการแก้ปัญหา หรือประยุกต์ใช้กับงานได้หลายชนิด โดยการคิดที่กว้างไกลหลายทิศทางหรือที่เรียกว่า การคิดแบบอบเนกนัย ประกอบด้วย

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ความคิดที่มีลักษณะที่แปลกใหม่ต่างไปจากความคิดธรรมดา เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นครั้งแรก

ความคิดริเริ่ม อาจเกิดจากการนำเอาความรู้เดิมมาคิดดัดแปลงและประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้น เช่น การคิดเครื่องบินได้สำเร็จก็ได้แนวคิดมาจากการทำเครื่องร่อน เป็นต้น

ความคิดริเริ่มจึงเป็นลักษณะความคิดที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก เป็นความคิดแปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดเดิมและอาจไม่เคยมีใครนึกหรือคิดถึงมาก่อน ความคิดริเริ่มจำเป็นต้องอาศัยลักษณะความกล้าคิด กล้าลอง เพื่อทดสอบความคิดของตน บ่อยครั้งที่ความคิดริเริ่มจำเป็นต้องอาศัยความคิดจินตนาการหรือที่เรียกว่า ความคิดจินตนาการประยุกต์ คือ ไม่ใช่คิดเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องคิดสร้างและหาทางทำให้เกิดผลงานจึงเป็นสิ่งคู่กัน ตัวอย่างเช่น

เคยมีผู้กล่าวว่า คนที่คิดอยากจะทำนั้นประหลาดและไม่มีทางเป็นไปได้ แต่ต่อมาพี่น้องตระกูลไรท์ก็สามารถคิดประดิษฐ์เครื่องบินได้สำเร็จ เป็นต้น

ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดริเริ่ม สรุปจากการศึกษาค้นคว้าของ อารี พันธุ์ณี (2537, หน้า 35-36) พบว่า คนที่มีความคิดริเริ่มมักไม่ชอบความจำเจ ซ้ำซาก แต่จะชอบปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้งานของเขามีชีวิตชีวาและมีความแปลกใหม่กว่าเดิม เขาจะเป็นบุคคลที่มีความศรัทธาที่จะทำงานที่ค่อนข้างยากซับซ้อน อาศัยความสามารถสูงให้สำเร็จได้ โดยเขาจะเป็นบุคคลที่มุ่งมั่นและมีสมาธิแน่วแน่ในงานของตน ไม่เห็นแก่สินจ้างและรางวัล แต่เป็นการทำงานที่เกิดจากแรงจูงใจภายใน หรือศรัทธาและพอใจที่จะทำงานนั้น ๆ ให้ประสบความสำเร็จ

พฤติกรรมของบุคคลที่มีความคิดริเริ่ม จึงมักเป็นบุคคลที่กล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าเสี่ยงและเล่นกับความคิดของตน เขาจึงเป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์ของตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเองจะไม่พลาดกลัวต่อสิ่งลึกลับประหลาดหรือคลุมเครือ แต่กลับยังอุตสาหะให้ยากทดลองและรู้สึกพอใจ และตื่นเต้นที่จะเผชิญกับสิ่งเหล่านั้น จัดว่าเป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตที่ดี

2. ความคล่องแคล่วในการคิด (Fluency) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกัน ได้ปริมาณที่มากในเวลาจำกัด แบ่งเป็น

2.1 ความคิดคล่องแคล่วด้านถ้อยคำ (Word Fluency) เป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำได้อย่างคล่องแคล่ว

2.2 ความคิดคล่องแคล่วด้านการโยงสัมพันธ์ (Associational Fluency) เป็นความสามารถในการคิดหาคำที่เหมือนกันหรือคล้ายกันให้ได้มากที่สุด

2.3 ความคิดคล่องแคล่วด้านการแสดงออก (Expressional Fluency) เป็นความสามารถในการนำถ้อยคำมาเรียงประโยคที่ต้องการให้ได้มากที่สุด

2.4 ความคิดคล่องแคล่วด้านการคิด (Ideational Fluency) เป็นความสามารถที่จะคิดสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด เช่น ให้คิดหาประโยชน์ของก้อนอิฐมาให้ได้มากที่สุดภายในเวลาที่กำหนดซึ่งอาจเป็น 5 หรือ 10 นาที

ความคล่องแคล่วในการคิด มีความสำคัญต่อการแก้ปัญหา เพราะในการแก้ปัญหาจะต้องแสวงหาคำตอบหรือวิธีแก้ไขหลายวิธี และต้องนำวิธีการเหล่านั้นมาทดลองจนกว่าจะพบวิธีการที่ถูกต้องตามที่ต้องการ

อารี พันธุ์ณี (2540, หน้า 37-38) กล่าวถึง ความคิดคล่องแคล่วว่าเป็นความสามารถอันดับแรก ในการที่จะพยายามเลือกเฟ้นให้ได้ความคิดที่ดีและเหมาะสมที่สุด ก่อนอื่นจึงจำเป็น

ต้องคิด คิดออกมาให้ได้มากหลายอย่างและแตกต่างกัน แล้วจึงนำเอาความคิดที่ดีที่สุด และให้ประโยชน์คัมค่าที่สุด โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น ประโยชน์ที่ใช้เวลา การลงทุน ความยากง่าย และบุคลากร เป็นต้น

ความคิดคล่องแคล่วในการคิดนอกจากจะช่วยให้เด็กได้เลือกคำตอบที่ดีและเหมาะสมที่สุดแล้วยังช่วยจัดหาทางเลือกอื่น ๆ ที่อาจเป็นไปได้ให้อีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น ในการแก้ปัญหาใด ๆ ก็ตามเรามักจะพยายามทำวิธีการแก้หลาย ๆ วิธี โดยเราให้อโอกาสให้การเลือกเป็นอันดับลง เช่น ถ้าเราไม่สามารถทำได้อย่างวิธีที่ 1 วิธีที่ 2 ก็อาจนำมาทดลองใช้ได้ หรือวิธีที่ 3 ก็ยังเป็นที่น่าสนใจ ถ้าวิธีที่ 2 ไม่สามารถแก้ไขได้ เหล่านี้เป็นต้น ความคิดคล่องแคล่ว นอกจากช่วยให้มีข้อมูลมากพอในการเลือกสรร ยังมีช่องทางอื่นที่เป็นไปได้ให้เลือกด้วย จึงนับได้ว่าความคิดคล่องแคล่ว เป็นความสามารถเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ความคิดที่มีคุณภาพหรือความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง

3. ความคิดยืดหยุ่นในการคิด (Flexibility) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้หลายประเภท หลายทิศทาง แบ่งออกเป็น

3.1 ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที (Spontaneous Flexibility) เป็นความสามารถที่จะพยายามคิดหลายอย่าง อย่างอิสระ เช่น คนที่มีความคิดยืดหยุ่นในด้านนี้ จะคิดได้ว่าประโยชน์ของก้อนหินมีอะไรบ้างหลายอย่าง ในขณะที่คนไม่มีความคิดสร้างสรรค์จะคิดได้เพียงอย่างเดียวหรือสองอย่างเท่านั้น

3.2 ความคิดยืดหยุ่นทางด้านความคิดดัดแปลง (Adaptive Flexibility) เป็นความสามารถคิดดัดแปลงจากสิ่งหนึ่งเป็นหลายสิ่งได้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา คนที่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้ไม่ซ้ำกัน ตัวอย่างเช่น ในข้อ 1 ในเวลา 5 วินาที ท่านลองคิดว่าท่านสามารถใช้หว่ายทำอะไรได้บ้าง คำตอบ กระบุง กระจาด ตะกร้า กล้องดินสอ กระออมเก็บน้ำ เปล เตียงนอน กรอบรูป กีบเสียบผม ด้ามไม้เทนนิส ไม้แบดบินตัน เป็นต้น หรือหากนำเอาคำตอบดังกล่าวมาจัดให้เป็นประเภทก็จัดได้ 5 ประเภทดังนี้

ประเภทที่ 1 เฟอร์นิเจอร์ ตู้ เตียงนอน โต๊ะ เก้าอี้ โซฟา

ประเภทที่ 2 เครื่องใช้ กระบุง กระจาด ตะกร้า กระออม

ประเภทที่ 3 เครื่องกีฬา ตะกร้อ ด้ามไม้เทนนิส ด้ามไม้แบดบินตัน

ประเภทที่ 4 เครื่องประดับ กีบเสียบผม

ประเภทที่ 5 เครื่องเขียน กล้องใส่ดินสอ

เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า ความคิดยืดหยุ่นจะเป็นตัวเสริมให้ความคิดคล่องแคล่ว มีความแปลกแตกต่างออกไป หลีกเลี่ยงการซ้ำซ้อนหรือเพิ่มคุณภาพความคิดให้มากขึ้นด้วยการจัดเป็นหมวดหมู่และหลักเกณฑ์ยิ่งขึ้น

4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความสามารถในการขยายความคิดหลักให้ได้ความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หรือความคิดในรายละเอียดเพื่อตกแต่งให้สมบูรณ์

พัฒนาการของความคิดละเอียดลออนั้นขึ้นอยู่กับ

1. อายุ เด็กที่มีอายุมากจะมีความสามารถทางด้านนี้มากกว่าเด็กอายุน้อย
2. เพศ เด็กหญิงจะมีความสามารถมากกว่าเด็กชายในด้านความคิดละเอียดลออ
3. ความสังเกต เด็กที่มีความสามารถด้านการสังเกตสูง จะมีความสามารถทางด้านความคิดละเอียดลออสูงด้วย

อาร์ พันธ์มณี (2540, หน้า 39-40) ได้นำเสนอพฤติกรรมทางด้านความละเอียดลออสำหรับเด็กผู้ชายจะมีลักษณะดังนี้

1. ชอบผจญภัย
2. สุขภาพดี
3. ปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะทำให้ดีที่สุด
4. เห็นอกเห็นใจคนอื่น
5. ชอบเสี่ยงภัย
6. มีอารมณ์ขัน
7. ไม่ขลาดกลัวและไม่ขี้อายแต่มีเกรงใจ
8. ไม่ชอบทำงานตามคำสั่ง
9. ไม่มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย
10. ไม่ชอบก่อความสงบสุขของกลุ่ม

สำหรับพฤติกรรมด้านความละเอียดลออสำหรับเด็กผู้หญิง จะมีลักษณะดังนี้

1. ชอบผจญภัย
2. มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย
3. มีอารมณ์รุนแรง
4. มีอารมณ์ขัน

5. หยิ่งและมีความพอใจในตนเอง

6. ไม่เบื่อหน่ายง่าย

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า พฤติกรรมที่เป็นความคิดสร้างสรรค์นี้ เป็นความสามารถด้านหนึ่งของเชาวนปัญญา เป็นการคิดหลายทิศทางซึ่งประกอบไปด้วย ความคิดริเริ่ม ความคล่องในการคิด ความยืดหยุ่นในการคิด และความคิดละเอียดลออ

สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2541, หน้า 38-39) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์เกิดจากความสามารถ 3 ประการ ซึ่งสามารถพัฒนาได้ในตัวนักเรียนแต่ควรใช้และพัฒนาให้เกิดความสมดุลกัน คือ

1. ความสามารถในการสังเคราะห์ (Synthetic Ability) คือ ความสามารถที่จะคิดอะไรได้มากกว่าสิ่งที่เห็นอยู่เป็นปกติ ได้อะไรใหม่ๆ ขึ้นมา ซึ่งคนอื่น ๆ มองไม่เห็น เช่น เห็นแสงไฟ เห็นแผ่นพลาสติก เห็นมอเตอร์ อาจจะจับรวมกันทำเป็นพัดลมก็ได้

2. ความสามารถในการวิเคราะห์ (Analytical Ability) เรามักเรียกว่าความคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) คือความสามารถในการคิดแยกแยะออกเป็นส่วน ๆ และมีการประเมินผลมองเห็นจุดดี คิดนำจุดดีไปใช้ประโยชน์และอาจทดลองทำ

3. ความสามารถในทางปฏิบัติ (Practical Ability) คือความสามารถในการเปลี่ยนทฤษฎีเป็นปฏิบัติหรือเปลี่ยนแปลงความคิดเชิงนามธรรมให้เป็นรูปธรรม

ดังนั้นองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์จึงได้แก่ ความสามารถในการคิดสังเคราะห์ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการปฏิบัติซึ่งนำไปสู่สิ่งใหม่หรือนวัตกรรม

การวัดความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะที่เป็นนามธรรม จึงมีวิธีวัดที่แตกต่างกันหลายวิธี เท่าที่นิยมกันในปัจจุบันการวัดความคิดสร้างสรรค์สามารถกระทำได้ 3 วิธี คือ (กรมวิชาการ, 2539, หน้า 61)

1. การสังเกตพฤติกรรม
2. การวัดโดยใช้แบบทดสอบ
3. การตรวจคุณภาพของผลงาน

1. การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน เพื่อประเมินความก้าวหน้าทางความคิดสร้างสรรค์ กระทำได้ 2 ลักษณะกล่าวคือ แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมิน การสังเกตพฤติกรรมนักเรียนแบบเป็นทางการอาจใช้แบบสอบถามแบบมาตรา ประเมินค่า หรือการสัมภาษณ์ หรือสอบถามความคิดเห็นจากครูประจำชั้น หรือครูผู้สอนวิชาต่าง ๆ การสังเกตพฤติกรรมนักเรียนทั้ง 2 ลักษณะ สังเกตได้จากความกระตือรือร้นในการร่วม กิจกรรมแต่ละกิจกรรมและพฤติกรรมที่ปรากฏ

การสังเกตพฤติกรรม เป็นวิธีการที่พ่อแม่ ครู ผู้ปกครอง สามารถใช้การสังเกต พฤติกรรมให้เป็นประโยชน์ได้ (อารี พันธมณี, 2540, หน้า 200) เพราะบุคคลดังกล่าวอยู่ใกล้ชิด และ รู้จักเด็กดีกว่าบุคคลอื่น แต่มีข้อสังเกตว่า ครูและผู้ปกครองควรทราบและเข้าใจพฤติกรรม ความคิดสร้างสรรค์ที่เด็กแสดงออกได้ถูกต้อง มิฉะนั้นจะทำให้เกิดผลของการสังเกตผิดพลาดไป เพราะเท่าที่ปรากฏ ครูมักเข้าใจว่าเด็กมีสติปัญญาดี มีระเบียบวินัยและเชื่อฟังครู เป็นเด็กที่มีความสร้างสรรค์

2. การวัดโดยใช้แบบทดสอบ การวัดโดยวิธีนี้เริ่มต้นจากการสร้างแบบทดสอบขึ้นก่อน โดยทั่วไป แบบทดสอบจะมีลักษณะเป็นการกำหนดสถานการณ์ที่แปลกประหลาด หรือไม่ใช่ สถานการณ์ตามปกติ แล้วให้นักเรียนใช้ความคิดโดยอิสระตอบจากสถานการณ์นั้น คำตอบของ นักเรียนไม่อาจนำไปพิจารณาได้ว่าถูกหรือผิด เนื่องจากเป็นคำตอบที่ตอบขึ้นในสถานการณ์ที่ แปลกใหม่ การพิจารณาให้คะแนนคำตอบ นิยมแยกให้คะแนนเป็น 3 กรณี คือ 1. ความคิด คล่อง หรือความคล่องแคล่วในการคิด (Fluency) 2. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) 3. ความคิด ริเริ่ม (Originality) ในการทดสอบบางครั้ง อาจให้คะแนนในกรณีอื่นได้อีก เช่น ความคิด ละเอียดลออ (Elaboration)

ดิลก ดิลกานนท์ (2533, หน้า 1-8) ได้กล่าวถึงแบบทดสอบ ซึ่งเป็นเครื่องมือ วัดความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นที่นิยม 3 รูปแบบดังนี้

2.1 The Torrance Tests of Creative Thinking (TTCT) สร้างขึ้นโดยทอร์เรนซ์ ประกอบด้วยแบบทดสอบที่เป็นแบบภาษา (Verbal) 7 กิจกรรม และแบบรูปภาพ (Figural) 3 กิจกรรม

แบบทดสอบที่เป็นภาษาประกอบด้วยกิจกรรมการตั้งคำถามและคาดคะเน (Ask-and guess) 7 กิจกรรมคือ จะให้ผู้ทดสอบดูภาพเทพยดากำลังมองภาพสะท้อนของตนเองจากน้ำ อยู่แล้วให้ผู้ทดสอบทำกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 คือให้ตั้งคำถามเกี่ยวกับภาพที่มองเห็น ในสิ่งที่ตนอยากรู้ให้มากที่สุด

กิจกรรมที่ 2 จะให้ผู้เข้าทดสอบเขียนเดาสาเหตุหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ที่เห็นในภาพ

กิจกรรมที่ 3 จะให้ผู้เข้าทดสอบคาดคะเนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อจากเหตุการณ์ที่เห็นในภาพ

กิจกรรมที่ 4 การปรับปรุงผลผลิต (Product Improvement) กิจกรรมนี้จะให้ผู้เข้าทดสอบ คิดหาวิธีใช้หมอนรูปช้างที่แปลกใหม่และสนุกมาให้มากที่สุด

กิจกรรมที่ 5 การใช้ประโยชน์อย่างพิสดาร (Unusual Uses) จะให้ผู้ทดสอบคิดหาวิธีใช้ประโยชน์จากกล่องกระดาษแข็งให้มากที่สุด

กิจกรรมที่ 6 การตั้งคำถามแปลกใหม่ (Unusual Questions) จะให้ผู้เข้าทดสอบตั้งคำถามที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ เกี่ยวกับกล่องกระดาษแข็ง มาให้มากที่สุด

และกิจกรรมที่ 7 การคาดคะเนเหตุการณ์ (Just Suppose) เป็นการให้ผู้เข้าทดสอบคาดคะเนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ จากเหตุการณ์สมมติที่กำหนดให้ว่า ถ้าสามารถใช้เชือกผูกก้อนเมฆและดึงลงมาได้แล้วจะเกิดเหตุการณ์อะไรบ้าง ให้เขียนบอกมาให้มากที่สุด

ส่วนแบบทดสอบที่เป็นรูปภาพซึ่งมี 3 กิจกรรม ได้แก่

กิจกรรมที่ 1 การสร้างภาพ (Picture Construction) จะให้ผู้เข้าทดสอบเขียนภาพที่แปลกใหม่และน่าสนใจมากที่สุด จากแผ่นกระดาษรูปวงรีที่กำหนดให้

กิจกรรมที่ 2 ต่อเติมภาพให้สมบูรณ์ (Incomplete Figures) เป็นการต่อเติมภาพที่กำหนดให้ ให้ได้ภาพที่แปลกใหม่ที่น่าสนใจมากที่สุด

กิจกรรมที่ 3 เส้นขนาน (Parallel Lines) เป็นการให้ต่อเติมภาพจากเส้นขนานที่กำหนดให้ ให้ได้ภาพที่แปลกใหม่และน่าสนใจมากที่สุด

2.2 The Wallach and Kogan Creativity Test ของ วอลลาชและโคแกน ลักษณะคล้ายกับของทอร์เรนซ์ คือมีทั้งที่เป็นแบบภาษา (Verbal) และแบบที่เป็นรูปภาพ (Visual) แบบทดสอบที่เป็นแบบภาษามี 3 ฉบับย่อย ได้แก่

ฉบับที่ 1 การยกตัวอย่าง (Instances) เป็นการให้บอกชื่อสิ่งของตามลักษณะที่กำหนดมาให้มากที่สุด

ฉบับที่ 2 การบอกประโยชน์ของสิ่งของ (Alternate Uses) เป็นการให้บอกการใช้ประโยชน์ที่แปลกใหม่ของสิ่งของ ที่กำหนดให้นอกจากการใช้ประโยชน์ตามปกติธรรมดา

ฉบับที่ 3 การบอกความคล้ายคลึงกัน (Similarities) เป็นการให้บอกความคล้ายคลึงกันมาให้มากที่สุด

ส่วนแบบทดสอบที่เป็นรูปภาพ (Visual) แบ่งออกเป็น ฉบับที่ 1 การบอกความหมายของภาพ (Pattern Meanings) เป็นการให้บอกความหมายของภาพที่กำหนดให้มากที่สุด ฉบับที่ 2 การบอกความหมายของเส้น (Line Meanings) เป็นการบอกความหมายของเส้นจากภาพที่กำหนดให้มาให้มากที่สุด

2.3 The Test for Creative Thinking – Drawing Production (TCT – DP) สร้างขึ้นโดยเจเลนและเออร์เบน ซึ่งต้นฉบับเป็นภาษาเยอรมัน ลักษณะของแบบทดสอบนี้ จะกำหนดให้ผู้เข้าสอบ แสดงความสามารถทางการคิดอย่างมีสาระของเขา ด้วยการต่อเติมภาพที่กำหนดให้ ซึ่งเป็นกรอบสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดประมาณ 5 X 5 นิ้ว ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้ จะมีภาพเส้นและจุดอยู่ภายใน 5 แห่ง และอยู่ภายนอกกรอบอีก 1 แห่ง รวมเป็น 6 แห่ง เกณฑ์การให้คะแนนมีทั้งหมด 11 เกณฑ์ ได้แก่ ความสมบูรณ์ การเพิ่มเติม เนื้อหาใหม่ การต่อโยงด้วยเส้น การเชื่อมโยงให้เกิดภาพเป็นเรื่องราว การข้ามเส้นกันเขตโดยส่วนของภาพเป็นอิสระแก่กัน การข้ามเส้นกันเขตโดยส่วนของภาพต่อเนื่องกัน การจัดภาพในลักษณะสามมิติ อารมณ์ขัน ความคิดแปลกใหม่ และการใช้เวลา แต่ละเกณฑ์จะมีวิธีการให้คะแนนตั้งแต่ส่วนละ 1 คะแนน จนถึงสูงสุด 6 คะแนน

3. การตรวจสอบคุณภาพของผลงาน การวัดความคิดสร้างสรรค์โดยการพิจารณาคุณภาพของผลงานนี้ จัดได้ว่าเป็นการวัดในระดับลึกกว่าการวัดโดยใช้แบบทดสอบ ในการวัดโดยวิธีนี้ เป็นการกระทำโดยให้ผู้รู้ (โดยปกติมีจำนวน 3 คน แต่ถ้าจำเป็นอาจใช้ครูผู้สอนเพียงคนเดียวก็ได้) เป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพของผลงานซึ่งในการตรวจคุณภาพของผลงานดังกล่าวนี้ จะต้องกำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนชัดเจน จากนั้นจึงให้คะแนนเกณฑ์แต่ละข้อ ตามระดับช่วงคะแนนที่กำหนด

จากแนวคิดในการวัดความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 3 วิธี คือการสังเกตพฤติกรรม การใช้แบบทดสอบและการตรวจสอบคุณภาพของผลงาน ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการตรวจสอบผลงานจากแฟ้มสะสมงานในวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำหรับการวิจัยครั้งนี้

ความหมายของแฟ้มสะสมงาน

มีผู้ให้ความหมายของแฟ้มสะสมงาน ดังนี้

บุรชัย ศิริมหาสาคร (2541, หน้า 11) กล่าวว่า แฟ้มสะสมผลงานของนักเรียน หมายถึง แหล่งรวบรวมข้อมูล (ซึ่งอาจจะเป็นแฟ้มเอกสาร กล้องแผ่นดิสก์ อัลบั้ม ฯลฯ) ที่ใช้เก็บสะสมผลงานดีเด่นของนักเรียน ทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้า (Progression) และความสำเร็จ (Achievement) ของการเรียนรู้ในเรื่องนั้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ศักยภาพของนักเรียน และใช้เป็นเครื่องมือของครูในการประเมินผลการเรียนตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช (2540, หน้า 14-15) สรุปว่า แฟ้มสะสมผลงาน หมายถึงสิ่งที่ต้องประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

1. การสะสม (Collection) หมายถึง การสะสมผลงาน และหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนภาคเรียนที่เรียนวิชานั้น
2. การจัดระบบข้อมูล (Organizing) ของหลักฐานต่างๆ ในแฟ้ม ประกอบด้วย กระบวนการย่อย ๆ ดังนี้
 - 2.1 การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาของแฟ้มสะสมงาน
 - 2.2 การมีข้อแนะนำ (Guideline) หรือ เกณฑ์ (Criteria) ในการเลือกผลงาน
 - 2.3 การมีเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่า (Criteria for judging merit)
3. การมีสิ่งสะท้อนถึงตัวนักเรียน (Evidence of Reflection)

ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์ (2539, หน้า 59) ให้ความหมายว่า แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) คือ ผลงานของนักเรียนที่จัดเก็บอย่างมีเป้าหมาย เพื่อบรรยายให้เห็นความเพียรพยายามของนักเรียน ความก้าวหน้าหรือผลสัมฤทธิ์ในการเรียนในขอบเขตที่กำหนด

ส.วาสนา ประวาลพุกษ์ (2541, หน้า 93) กล่าวว่า แฟ้มสะสม คือ เอกสารรวบรวมข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างสภาพการณ์ในชั้นเรียน ที่จะนำมาประเมินว่าการเรียนการสอนในวิชานั้นๆ เป็นอย่างไร โดยให้ร่องรอยของการปฏิบัติงานในชั้นเรียนเป็นหลักฐานของการประเมิน การตรวจสอบจากแฟ้มสะสมงาน จะสะท้อนให้เห็นสภาพการเรียนการสอนที่แท้จริงในชั้นเรียน ทั้งนี้แฟ้มสะสมงานจะต้องเป็นการรวบรวมหลักฐาน ข้อเท็จจริงจากการสุ่มตัวอย่างของสภาพการณ์

ในชั้นเรียนให้ครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย โดยใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratify Random Sampling) กำหนดแนวคิดในการประเมินว่า

1. ผู้เรียน คือ ผู้รอบรู้ ผู้สามารถในการปฏิบัติทักษะตามที่กำหนดในหลักสูตร (ร่องรอย คือ ผลงานที่แสดงถึงการมีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติทักษะต่าง ๆ)
2. การแก้ปัญหาและการนำทักษะไปใช้จะเกิดผลภายหลัง จากการฝึกฝนทักษะเบื้องต้นในข้อ 1 ดังนั้นการปฏิบัติงานตามโครงการและดำเนินงานตามโครงการจะแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีความสามารถในการคิดและแก้ปัญหาอย่างมีระบบการและขั้นตอน มีการตรวจสอบประเมินการดำเนินงานทุกระยะ
3. ปัญหาต่าง ๆ มีทางแก้ที่เป็นไปได้หลายอย่าง และคำตอบอาจมีหลายคำตอบ ผู้เรียนจะต้องแสวงหาแนวทางเหล่านั้น พร้อมทั้งสามารถอธิบาย (ด้วยการพูดหรือเขียน) แนวความคิดของตนให้ผู้อื่นเข้าใจได้
4. ข้อมูลและข้อสังเกตจากการเรียนการสอนทุกด้าน สามารถใช้เป็นแนวในการประเมินผู้เรียนได้ นอกเหนือจากการทดสอบด้วยข้อสอบ

สุนันต์ ศลโกสุม (2541, หน้า 58) ให้ความหมายว่า แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เป็นการรวบรวมข้อมูล รายงานการทำงาน ผลงานของนักเรียนอย่างเป็นระบบและมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ทำให้เห็นสภาพของนักเรียน ทั้งความสามารถในการสร้างผลงาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถพัฒนาให้เป็นผลงานที่มีคุณค่า แฟ้มสะสมผลงานจึงทำหน้าที่เป็นสื่อที่แสดงถึงศักยภาพและสะท้อนถึงความคิดของผู้เรียน นอกจากนั้นกระบวนการของแฟ้มสะสมงานเป็นทั้งกระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียน ผู้ปกครองและผู้สอน สามารถควบคุมจัดระบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการพัฒนาและความก้าวหน้า (Works in progress) ของนักเรียน

สุวิทย์ มูลคำ (2541, หน้า 22) กล่าวว่า แฟ้มสะสมงาน เป็นการเก็บรวบรวมผลงานของเด็ก ที่ผ่านการคัดเลือกโดยตัวเด็กเอง (หรือภายใต้การแนะนำของครู) มาสะสมไว้ในภาชนะอย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างมีระบบ และมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศ ที่แสดงถึงความพยายาม เจตคติ แรงจูงใจ ความเจริญงอกงาม ความสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ของเด็กให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้ทราบ โดยที่ครูและนักเรียนร่วมกันสร้างและประเมินแฟ้มสะสมงานด้วยกัน แฟ้มสะสมงานของนักเรียนเน้นการประเมินผลย่อย (Formative Evaluation) มากกว่าการประเมินผลสรุปรวม (Summative Evaluation) ดังนั้น แฟ้มสะสมงานของนักเรียน

จึงหลากหลายและเพียงพอเพื่อใช้ในการประเมิน เพื่อปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียนให้ดีขึ้น
ดังนั้น การเก็บรวบรวมผลงานซึ่งบรรจุไว้ในแฟ้มสะสมงาน ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. นักเรียนต้องมีส่วนร่วมในการคัดเลือกรายการต่าง ๆ ในแฟ้มสะสมงาน
2. ต้องมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ตัดสินผลงาน
3. มีหลักฐานแสดงผลการประเมินตนเอง

ธันวา มากเหลือ (2541, หน้า 28) ได้สรุปว่า แฟ้มสะสมงาน คือ ผลงานของนักเรียน
ที่จัดเก็บอย่างมีเป้าหมาย เพื่อบรรยายให้เห็นความเพียรพยายามของนักเรียน ความก้าวหน้า
หรือ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ในขอบเขตที่กำหนดไว้ โดยที่แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) เป็นคำ
ที่นิยมใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกา ส่วนในประเทศอังกฤษ ใช้คำว่า ระเบียบผลสัมฤทธิ์ (Record
of Achievement : ROA)

กล่าวโดยสรุป แฟ้มสะสมงาน หมายถึง การเก็บรวบรวมผลงาน ข้อมูลหลักฐาน
ที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการ ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน แสดงให้เห็นถึง ศักยภาพ
ความรอบรู้ ความสามารถในการปฏิบัติ ทักษะต่าง ๆ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ โดยผู้เรียน
มีส่วนร่วมกันกับครูในการสร้างและประเมินผลงานของตนเอง

การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน

การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานเป็นวิธีประเมินผลการเรียนการสอน โดยนักเรียนมี
ส่วนร่วมในการประเมินอย่างเต็มที่ (Mackillop, 1994 อ้างในสมศักดิ์ ภูวิภาดารรรณ, 2544,
หน้า 111) กล่าวคือนักเรียนต้องยึดกระบวนการ 2 ขั้นตอนคือ 1)นักเรียนแต่ละคนเก็บรวบรวม
ผลงาน บันทึก และผลการประเมินต่าง ๆ ไว้ในแฟ้มรวมผลงาน (Working Folder) 2) นักเรียน
แต่ละคนจัดและคัดเลือกผลงานจากแฟ้มรวมผลงานเพื่อจัดทำแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ต่อไป
ซึ่งแฟ้มสะสมงานนี้ จะเป็นเอกสารที่ระบุให้ทราบว่า นักเรียนได้เรียนรู้อะไรไปแล้วบ้างใน
ชั้นเรียนและในชีวิตประจำวัน และนักเรียนได้ทำอะไรสำเร็จไปแล้วบ้างระหว่างการเรียนการสอน
ในวิชานั้น ๆ จะเห็นได้ว่าการประเมินโดยแฟ้มสะสมงาน ช่วยส่งเสริมนวัตกรรมใหม่ ๆ และ
ส่งเสริมคุณภาพการศึกษาให้แก่นักเรียน ช่วยสนับสนุนให้เกิดความมุ่งมั่น และตระหนักถึง
คุณค่าของตนเองและมีความกระตือรือร้นในการเรียน

การประเมินโดยเพิ่มสะสมงานคือ

1. การประเมินโดยเพิ่มสะสมงานเป็นการแสดงผลงานตามความสามารถของแต่ละบุคคล นักเรียนจะเลือกผลงานและจัดเตรียมทำเพิ่มสะสมงานด้วยตนเอง เช่นเดียวกับศิลปินที่รวบรวมและโชว์ผลงาน นักเรียนก็เช่นกันต้องสร้างสรรค์เพิ่มสะสมผลงานเพื่อแสดงให้เห็นความหลากหลายและคุณภาพของงานที่ตนทำขึ้น

2. การประเมินโดยเพิ่มสะสมงานเป็นความร่วมมือกัน (Collaborative) ในการทำงานระหว่างครูและนักเรียน ซึ่งต้องช่วยกันกำหนดเกณฑ์ วิธีการและรูปแบบการประเมินผลเพิ่มสะสมผลงาน

3. การประเมินโดยเพิ่มสะสมงาน เป็นวิธีการที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (learner – Centered) ซึ่งต้องยึดเป้าหมาย ความต้องการ ความสนใจและความสำเร็จของผู้เรียนแต่ละคนเป็นหลัก ผู้เรียนต้องรับผิดชอบในการเก็บรวบรวมผลงาน นำเสนอผลงานและประเมินผลงานของตนเอง

4. การประเมินโดยเพิ่มสะสมงานนั้น อนุญาตให้ครูเปรียบเสมือนผู้วิจัย (Teacher as Researcher) กล่าวคือ ครูต้องสัมพันธ์วิธีสอนและการประเมินผลเข้าด้วยกันและควบคุมการสอนครูสามารถทดลองและนำผลการทดลองไปแลกเปลี่ยนกับผู้เกี่ยวข้องอื่นๆได้อย่างกว้างขวาง

5. การประเมินโดยเพิ่มสะสมงาน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบและประเมินผลงานของตนเอง ผู้เรียนต้องเก็บสะสมผลงานและเลือกผลงานเพื่อจัดทำเพิ่มสะสมงานของตนเอง

กรมวิชาการ (2539ข, หน้า 68) ได้กล่าวถึงการประเมินความคิดสร้างสรรค์โดยใช้เพิ่มสะสมงานว่ามีข้อควรพิจารณา ดังนี้

1. ความสมบูรณ์ของงานมิได้สิ้นสุดในระยะเวลาที่สอนเท่านั้น แต่อาศัยช่วงระยะเวลาในการพัฒนา ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนจึงต้องอาศัยความยืดหยุ่นพอสมควรเพื่อเป็นการให้โอกาสแก่ผู้เรียนในการคิดปรับปรุงงานให้สมบูรณ์

2. การประเมินความคิดสร้างสรรค์นั้น ต้องอาศัยความหลากหลายของชิ้นงาน และในการปรับปรุงผลงานเป็นกระบวนการที่ครูผู้สอนและนักเรียนจะเป็นผู้วางแผนร่วมกันโดยตลอด

3. การประเมินความคิดสร้างสรรค์ โดยเพิ่มสะสมงานจึงเน้นผลงานเป็นรายบุคคล การประเมินความก้าวหน้า ครูต้องพิจารณาตั้งแต่ผลงานเริ่มแรกจนถึงชิ้นสุดท้ายของบุคคลคนนั้น

4. การพิจารณาผลงาน เพื่อบรรจุลงในแฟ้มสะสมงานจะต้องเป็นความร่วมมือระหว่างครูและนักเรียนโดยครูเป็นผู้มอบหมายงานและกำหนดเงื่อนไขในการส่งผลงาน แต่ในการพิจารณาคัดเลือกผลงานนั้น นักเรียนจะเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกผลงานที่ตนเห็นว่าดีที่สุด

กล่าวโดยสรุป การประเมินโดยแฟ้มสะสมงานเป็นการแสดงผลงานตามความสามารถของนักเรียนแต่ละคน นักเรียนจะเลือกผลงานและจัดเตรียมทำแฟ้มสะสมงานด้วยตนเอง โดยความร่วมมือกันระหว่างครูและนักเรียน ในการช่วยกันกำหนดเกณฑ์ วิธีการและรูปแบบการประเมินผลแฟ้มสะสมผลงาน

การสร้างเกณฑ์การประเมินผลงานด้วยรูบรีคส์ในแฟ้มสะสมงาน

สมศักดิ์ ภูวิภาดารวรรณ (2544, หน้า 137) กล่าวว่า การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) มักนิยมใช้รูบรีคส์ (Rubrics) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของนักเรียน รูบรีคส์มาจากภาษาลาติน (กรมวิชาการ, 2539 หน้า 54-55) ว่า "RUBRICATERRA" เป็นคำที่ใช้ในสมัยโบราณเกี่ยวกับศาสนา ซึ่งหมายถึงการทำเครื่องหมายสีแดงไว้บนสิ่งสำคัญ การประเมินผลงานด้วยรูบรีคส์ในแฟ้มสะสมงานนั้น คือ เครื่องมือในการให้คะแนนที่มีการระบุเกณฑ์ (Criteria) ประเมินชิ้นงานและคุณภาพ (Quality) ของชิ้นงานในแต่ละเกณฑ์

บุรชัย ศิริมหาสาคร (2541, หน้า 142-145) กล่าวถึงการสร้างเกณฑ์การประเมินผลงานด้วยรูบรีคส์ในแฟ้มสะสมงานว่า เกณฑ์การประเมินผลงานด้วยรูบรีคส์ ที่นิยมใช้มี 2 แบบ คือ การประเมินแบบองค์รวม (Holistic Score) และการประเมินแบบแยกองค์ประกอบ (Analytic Score) ดังนี้

การประเมินแบบองค์รวม (Holistic Score) หมายถึง การให้คะแนนผลงานชิ้นใดชิ้นหนึ่ง โดยพิจารณาจากภาพรวมของงานชิ้นนั้นว่า มีคุณภาพเป็นอย่างไร เช่น คุณภาพด้านความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด คุณภาพด้านสื่อความหมาย คุณภาพด้านกระบวนการทำงาน และคุณภาพด้านผลงาน โดยแบ่งระดับคุณภาพเป็น 3 ระดับหรือ 4 ระดับหรือ 5 ระดับ เป็นต้น

วิธีการให้คะแนน รูบรีคส์มี 3 วิธีดังนี้

วิธีที่ 1 แบ่งงานตามคุณภาพ

วิธีที่ 2 กำหนดระดับความผิดพลาด โดยพิจารณาจากความบกพร่องของคำตอบว่ามีมากน้อยเพียงใด แล้วจะหักจากระดับคะแนนสูงสุดมาที่ระดับ

วิธีที่ 3 กำหนดระดับและคำอธิบาย

การประเมินแบบแยกองค์ประกอบ (Analytic Score) เพื่อให้มองคุณภาพงานหรือความสามารถของนักเรียนได้อย่างชัดเจน จึงได้มีการแยกองค์ประกอบของการให้คะแนนและอธิบายคุณภาพของงานในแต่ละองค์ประกอบเป็นระดับ โดยทั่วไปแล้วจะมีการแยกองค์ประกอบของงานเป็น 4 ด้านคือ

1. ความเข้าใจในความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริง เป็นการแสดงให้เห็นว่า นักเรียนเข้าใจความคิดรวบยอด หลักการในปัญหาที่ถามกระจ่าง
2. การสื่อความหมาย คือ ความสามารถในการอธิบาย นำเสนอการบรรยาย เหตุผล แนวคิด ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ดี มีความคิดสร้างสรรค์
3. การใช้กระบวนการและยุทธวิธี สามารถเลือกใช้ยุทธวิธี กระบวนการที่นำไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ผลสำเร็จของงาน ความถูกต้องแม่นยำในผลสำเร็จของงานหรืออธิบายและตรวจสอบผลงาน

สมศักดิ์ ภูวาทวารวรรณ์ (2544, หน้า 140-141) ได้กล่าวถึงการสร้างรูบรีคส์ว่า ครูจำเป็นต้องพัฒนารูบรีคส์ที่สะท้อนหลักสูตรและการสอนของแต่ละคน ทั้งนี้เพื่อให้รูบรีคส์มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้มากขึ้น การออกแบบรูบรีคส์ต้องทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นต่อไป

ขั้น 1 เห็นรูปแบบต่าง ๆ (Look at models) ขั้นนี้เป็นขั้นแรกที่ให้นักเรียนเห็นตัวอย่างชิ้นงานที่ดีและไม่ดีนัก ระบุคุณลักษณะที่ทำให้ชิ้นงานดีและลักษณะที่ทำให้ชิ้นงานไม่ดี

ขั้น 2 ระบุรายการที่เป็นเกณฑ์ (List criteria) ขั้นนี้เป็นการอภิปรายชิ้นงาน แล้วนำความเห็นมาสรุปเป็นเกณฑ์ที่บอกว่าชิ้นงานที่ดีเป็นอย่างไร

ขั้น 3 ระบุระดับคุณภาพ (Articulate gradations of quality) ขั้นนี้เป็นการบรรยายลักษณะชิ้นงานที่ถือว่ามีความพดีที่สุด และบรรยายลักษณะชิ้นงานที่มีคุณภาพต่ำสุด จากนั้นบรรยายลักษณะที่อยู่กลาง

ขั้น 4 ฝึกใช้เกณฑ์ (Practice on models) ขั้นนี้ให้นักเรียนฝึกใช้รูบรีคส์ที่สร้างขึ้นในการประเมินชิ้นงานที่นำเสนอเป็นตัวอย่างในขั้น 1

ขั้น 5 ประเมินตนเองและเพื่อน (Use self - and peer - assessment) ขั้นนี้ให้นักเรียนผลิตชิ้นงาน ขณะทำงานให้หยุดบางช่วงเพื่อให้นักเรียนใช้รูบรีคส์ประเมินชิ้นงานของตนเองและเพื่อน

ขั้น 6 แก้ไข ปรับปรุง (Revise) ขั้นนี้เปิดโอกาสให้นักเรียนแก้ไข ปรับปรุงชิ้นงานของตนเองจากข้อเสนอแนะที่ให้ไว้ในขั้น 5

ขั้น 7 ครูใช้ rubric ที่นักเรียนพัฒนาขึ้นในการประเมิน (Use teacher assessment) ขั้นนี้ครูต้องใช้ rubric ที่นักเรียนพัฒนาขึ้นและได้เคยใช้มาแล้วประเมินชิ้นงานของนักเรียนต่อไป

การพัฒนาขั้นที่ 1 มีความจำเป็นในกรณีที่ครูให้นักเรียนทำงานที่ไม่คุ้นเคยหรือเป็นงานใหม่ ขั้นที่ 3 และ 4 มีประโยชน์แต่ใช้เวลามาก ครูจึงอาจทำขั้นที่ 3 และ 4 ด้วยตนเอง ถ้าได้เคยใช้ rubric มาบ้างแล้วเป็นระยะเวลาหนึ่ง การให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการพัฒนาและใช้ rubric ในการประเมิน อาจทำให้ได้รายการที่ช่วยให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง rubric ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ในการวิจัยเพื่อสร้างเกณฑ์ให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ในแฟ้มสะสมงานวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์เป็น rubric ซึ่งมีการระบุเกณฑ์ (Criteria) ประเมินชิ้นงานและคุณภาพ (Quality) ของชิ้นงานในแต่ละเกณฑ์ ตามลักษณะของชิ้นงานได้แก่ การเขียนเรียงความ การแต่งบทร้อยกรอง การแต่งคำขวัญ แผนผังความคิด การเขียนโฆษณาและการแต่งนิทาน โดยยึดรูปแบบการประเมินแบบแยกองค์ประกอบ (Analytic Score)

การสอนภาษาไทยกับความคิดสร้างสรรค์

วิเชียร อธิโนบุญวัฒน์ (2528, หน้า 55) ได้กล่าวถึง การสอนภาษาไทยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

ภาษาไทยกับการพัฒนาความคิด เป็นเบื้องต้นของการก่อให้เกิดความคิดหรือให้นักเรียนคิดเป็นโดยการเรียนภาษา ได้แก่

1. การสอนด้วยภาพแห่งความคิด คือ การใช้ภาพเป็นสื่อในการเรียนการใช้ภาษา อาจจะเป็นภาพเดี่ยวที่เป็นบุคคล สัตว์ สิ่งของ ซึ่งมีอยู่เพียงจำนวนเดียว ภาพหมู่หรือภาพชุด
2. ภาษาท่าทาง การใช้ท่าทางเป็นเครื่องสื่อความหมาย เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนสนุกสนาน
3. การบอกใบ้ให้ทายคำ
4. ปริศนาอักษรไขว้ มีรูปตารางสี่เหลี่ยม ให้นักเรียนหาคำตอบที่มีความหมายบรรจุลงไปตามช่องที่กำหนด ทั้งในแนวขวางและแนวนอนโดยใช้อักษรร่วมกัน

5. อักษรปริศนา เป็นการฝึกความคิดแบบสังเคราะห์ โดยการนำเอาอักษรที่อยู่กระจัดกระจายให้ได้เป็นคำที่มีความหมายตามที่ต้องการ

6. ปริศนาคำทาย

การพูดเชิงสร้างสรรค์ การสอนภาษาไทยในเรื่องการสอนพูดนับว่าสำคัญ จะพูดเรื่องอะไรคือมีเรื่องที่จะพูดและจะพูดอย่างไรจึงจะให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ

นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ (2529, หน้า 109-115) ได้กล่าวว่า การสอนภาษาไทยมีส่วนช่วยสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการสอน วรรณคดี หลักภาษา การฝึกทักษะการใช้ภาษาทั้งการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน หากครูผู้สอนตระหนักอยู่เสมอว่าความคิดสร้างสรรค์ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กและเกิดขึ้นได้เสมอทุกโอกาส อีกทั้งครูเป็นคนใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นแปลกๆ ใหม่ๆ ของเด็ก มีการปรับปรุงตนเองอยู่เสมอในด้าน การสอน ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักสังเกต ช่างซักถามและครูสนองตอบคำถามของเด็กด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้นตลอดเวลา ความคิดสร้างสรรค์ในตัวเด็กย่อมได้รับการพัฒนาเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นกับบุคคลใด ความคิดนั้นก็อาจแสดงออกในรูปของการพูด การเขียนแบบต่างๆ เช่น การเล่านิทาน การแต่งเพลง แต่งบทประพันธ์ เขียนเรื่องสั้น สารคดี ตำราอาหาร วิธีการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เขียนคำขวัญ พูด เขียนโฆษณา เขียนบทแสดงบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง บทละคร พูดชักชวนหรือโน้มน้าวใจบุคคล การพูดให้คติในการดำรงชีวิต ซึ่งแนะวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ เขียนชีวประวัติ พรรณนาภาพ พรรณนาความรู้สึก ฯลฯ ผลของการพูด การเขียนเชิงสร้างสรรค์เหล่านี้ อาจก่อให้เกิดการกระทำเชิงสร้างสรรค์ขึ้นมา เช่น ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามที่พูดหรือเขียนไว้ แก้ปัญหาหรือปรับปรุงงานที่ทำอยู่แล้วให้ดีขึ้น เมื่อกระทำเสร็จแล้ว ความคิดสร้างสรรค์ที่มีอยู่เดิมก็อาจพัฒนาขึ้น การที่จะสังเกตได้ว่า เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์มากน้อยเพียงใด ก็สังเกตได้จากทักษะการแสดงออก คือการพูดและการเขียน ครูจึงต้องส่งเสริมและฝึกฝนในทักษะทั้งสองด้านนี้อย่างสม่ำเสมอ โดยให้สัมพันธ์กับทักษะการฟังและการอ่าน จากผลการวิจัยที่นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ (2529, หน้า 114-115) ได้ทำขึ้นเมื่อปี 2523 สรุปข้อเสนอแนะสำหรับครูในการสอนภาษาไทยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ดังนี้

1. ครูผู้สอนควรเลือกหาวิธีสอนหลายๆแบบมาใช้ เช่น แบบบรรยาย แบบอภิปรายแบบแก้ปัญหา ฯลฯ โดยเลือกวิธีสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของบทเรียนนั้นเป็นเกณฑ์
2. ควรใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา โดยผู้สอนอาจร่วมมือกับฝ่ายศิลปทัศนศึกษา หรือฝ่ายศิลปศึกษาในการสร้างสื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ

3. ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดอย่างเสรี ไม่ควรจำกัดขอบเขตความคิดตลอดจนรูปแบบ เพราะถ้าหากบังคับในเรื่องรูปแบบกฎเกณฑ์แล้ว จะทำให้เด็กเกิดความกลัวระวังตัวมากเกินไป ไม่กล้าแสดงความคิด เนื่องจากกลัวผิดรูปแบบ เมื่อเด็กกล้าแสดงความคิดแล้ว ผู้สอนจึงค่อยชี้แจงรูปแบบที่เหมาะสม เพื่อเด็กจะได้แสดงความคิดตามรูปแบบนั้น หรือพัฒนารูปแบบเดิมให้เป็นความคิดของตนเอง

4. ควรใช้คำถามยั่วยู่ให้เด็กได้ใช้ความคิดในการตอบ เช่น คำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่าทำไม เพราะเหตุใด หรือถ้านักเรียนเป็น..... ฯลฯ

5. ควรส่งเสริมให้เด็กรู้จักสังเกตความคิดจากแหล่งต่างๆ เช่น จากการฟัง การอ่าน การพูดและงานเขียนอื่นๆ พยายามฝึกฝนทักษะเหล่านี้บ่อยๆ ไม่ควรจำกัดการสอนทักษะเหล่านี้เพียงตำราเท่านั้น

6. ควรมีการสร้างแบบฝึกทักษะต่างๆ ทั้งทักษะการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน ในเนื้อเรื่องต่าง ๆ เพราะวิชาภาษาไทยเป็นวิชาทักษะจึงต้องฝึกฝนอยู่บ่อย ๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญ

7. ครูผู้สอนควรมีความอดทน ใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็ก คอยแนะนำแก้ไขและให้กำลังใจอยู่เสมอ

8. ครูผู้สอนควรมีความกระตือรือร้นในการที่จะสอน หมั่นคิดค้นหาวิธีการหรือกิจกรรมใหม่ ๆ แปลก ๆ มาให้นักเรียนได้ทดลองอยู่เสมอ

9. ครูผู้สอนควรมีเกณฑ์การประเมินผลที่แน่นอน และนักเรียนน่าจะมีส่วนร่วมในการประเมินด้วย

10. ควรส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การจัดตั้งชุมนุมภาษาไทย สัปดาห์วรรณคดี การจัดนิทรรศการคำประพันธ์ การแสดงละคร การได้วาที การประกวดสัปดาห์ ฯลฯ ซึ่งเป็นการสนับสนุนผลงานเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน

การประเมินผลงานเขียน

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (อ้างในรวีวัลย์ พูลพิพัฒน์, 2529, หน้า 271) เสนอข้อควรพิจารณา ในการตรวจงานเขียนแต่ละเรื่องดังนี้

1. เนื้อเรื่อง พิจารณาแนวคิด การจัดระเบียบความคิด การขยายความ ความชัดเจนแจ่มแจ้ง การอ้างเหตุผล

2. การใช้ภาษา พิจารณาการใช้คำที่ตรงความหมาย เหมาะสม ระดับภาษาถูกต้อง เรียงลำดับคำได้ดี แต่ละย่อหน้ามีเอกภาพ ใช้สำนวนโวหาร คำสุภาพิตต่าง ๆ ได้ถูกต้อง ตรงความหมาย

3. รูปแบบ เขียนถูกรูปแบบการเขียนแต่ละชนิด

4. กลไกประกอบการเขียนอื่นๆ ได้แก่ ตัวสะกดการันต์ ความสะอาด เรียบร้อย ชุ่ม วิทยาลัยศรี (อ้างในนราวัลย์ พูลพิพัฒน์, 2529, หน้า 271) ศึกษาเกณฑ์ในการตรวจเรียงความจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิหลาย ๆ ท่าน สรุปเกณฑ์ได้ว่า ในการตรวจงานเขียนสิ่งที่ควรพิจารณาคือเนื้อหา การใช้ภาษา รูปแบบ การเสนอเรื่อง และกลไกในการเขียน

การให้คะแนน ถ้าเป็นงานเขียนที่ไม่มีแบบแผน เช่น เขียนวิจารณ์ เรื่องอ่านเล่น ควรแบ่งให้เนื้อเรื่อง 50% การใช้ภาษา 40% และกลไกประกอบการเขียน 10%

แต่ถ้าการเขียนที่มีรูปแบบ ควรแบ่งให้เนื้อเรื่อง 40% การใช้ภาษา 40% รูปแบบ 10% และกลไกประกอบการเขียน 10%

ควรมีใบประเมินผลตามหัวข้อต่างๆ หัวข้อใดได้ดีมากให้ 5 คะแนน ดีให้ 4 คะแนน ตามลำดับ เมื่อประเมินผลแล้วก็คิดเทียบคะแนนออกมา ทำให้สะดวกในการคิด มีเกณฑ์ที่แน่นอน ทั้งเป็นการตรวจสอบพัฒนาการของผู้เขียนว่าเขียนได้ดีเพียงใด อ่อนหรือเก่งเรื่องใด ผู้สอนจะได้ปรับปรุงการเขียนของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

พิศมัย สิงห์แก้ว (อ้างในนราวัลย์ พูลพิพัฒน์, 2529, หน้า 272) ได้วางเกณฑ์การให้คะแนนการตรวจงานเขียนของนักเรียนดังนี้

1. อ่านเรื่องให้ตลอดอย่างน้อย 2 ครั้ง ครั้งแรกอ่านเอาเรื่อง ครั้งที่ 2 เปรียบเทียบความสามารถของผู้เขียนตามลำดับความสามารถสูงต่ำ

2. อ่านและให้คะแนน แบ่งออกเป็น 5 ส่วน สมมติคะแนนเต็ม 50 คะแนน

2.1 ความคิด	15 คะแนน
2.2 ความสามารถในการเรียบเรียง	10 คะแนน
2.3 การใช้ภาษา	10 คะแนน
2.4 ความเหมาะสมในการใช้องค์ประกอบต่างๆของงานเขียนนั้น	10 คะแนน
2.5 กลไกประกอบการเขียน	5 คะแนน

การประเมินผลงานเขียนประเภทร้อยกรอง

บุรุษและวอเรน (อ้างในนราวัลย์ พูลพิพัฒน์, 2529, หน้า 273) เสนอแนะการตัดสินงานเขียนด้านร้อยกรองไว้ดังนี้

1. ความคิดริเริ่มที่เป็นของตนเอง ไม่ซ้ำแบบใคร
2. การเลือกใช้คำในเรื่อง และการใช้จินตนาการในการเขียน
3. แบบแผนข้อบังคับของบทร้อยกรอง

วอลเดอร์ (อ้างในนราวัลย์ พูลพิพัฒน์, 2529, หน้า 273) เสนอแนะเกณฑ์การประเมินผลงานของเด็ก ดังนี้

1. ความริเริ่ม ไม่ว่าจะเป็งานเขียนของเด็กในระดับใดก็ตาม งานเขียนร้อยกรองควรจะแสดงให้เห็ถึงความริเริ่ม ทั้งในด้านความคิด และการเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนของตนเอง
2. ความจริงใจ คือการที่ผู้แต่งคิดอย่างไร ก็แสดงความรู้สึกออกมาตามความคิดนั้น
3. ความคิดฝัน เป็นความคิดที่ใหม่และสดใ้ ไม่ได้เลียนแบบผู้ใด
4. แนวความคิด ไม่ได้หมายถึงสิ่งแปลกใหม่ของโลก แต่หมายถึงความแปลกใหม่สำหรับผู้เขียนร้อยกรองเรื่องนั้น ๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในเนื้อเรื่องและสำนวนภาษาที่เขียน
5. ความรู้สึก ที่สอดใ้ไว้ในบทร้อยกรอง ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ตรงไปตรงมาอย่างเด็ก ๆ ไม่ใช่ความรู้สึกที่ลึกซึ้งอย่างบทร้อยกรองของผู้ใหญ่
6. มีความเป็นสากล เป็งานร้อยกรองที่แต่งแล้วได้ประโยชน์ มีคุณค่าเท่ากับเด็กคนอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน เป็นเรื่องที่เด็กวัยเดียวกันมีความรู้สึกเช่นนั้นด้วย เช่น ความรักแม่ ความสนุกสนาน
7. ความเป็นเอกภาพ เป็อันหนึ่งอันเดียวในการเขียนเรื่องนั้น ๆ โดยตลอดไม่สับสนปนเปกััน จนทำควมเก็วโยงให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่ได้
8. จังหวะ การเขียนร้อยกรองไม่ใช่การนำร้อยกรองมาแบ่งออกเป็นวรรค ๆ แต่ร้อยกรองต้องมีจังหวะ สัมผัสและรูปแบบโดยเฉพาะ แม้กระทั่งลักษณะกลอนเปล้าก็ยัต้องมีจังหวะเช่นกัน
9. ความถูกต้อง ถูกต้องทั้งในด้านการใช้ถ้อยคำและไวยากรณ์ ข้อความไม่ซ้ำซากจนเวียนไปมาหรือใช้ภาษาวิจิตรพิสดารเกินไป
10. มีความสำคัญทางศิลปะ ดูได้จากความริเริ่ม การสอดแทรกอารมณ์ตลอดจนการวางรูปแบบและดำเนินเรื่องของร้อยกรองนั้น

ชวน เพชรแก้ว (อ้างในรวารัลย์ พูลพิพัฒน์, 2529, หน้า 274) เสนอแนะการวัดผล การเขียนร้อยกรองไว้ว่า ผู้สอนควรจะมีการวัดผลการเขียนร้อยกรองควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ไม่ควรสอบเพียงครั้งเดียวเมื่อจบเนื้อหา เพราะจะเป็นการวัดที่ไม่เห็นความเปลี่ยนแปลงของตัว ผู้เรียน ส่วนการตรวจงานเขียนผู้สอนควรชี้ข้อบกพร่องเล็ก ๆ น้อย ๆ และให้กำลังใจแก่ผู้เขียน ไม่ควรทำให้ผู้เขียนท้อใจการแบ่งคะแนนในการวัดผล ควรจะเป็นคะแนนเก็บ 60% และสอบ ปลายภาค 40%

การให้คะแนนแต่ละชั้น ถ้าคะแนนเต็ม 10 คะแนน ควรแบ่งให้คะแนนดังนี้	
ความคิดและการลำดับความคิด	4 คะแนน
รูปแบบชั้นลักษณะ	3 คะแนน
สำนวนภาษาไพเราะ	3 คะแนน

การประเมินผลการเขียนของเด็ก ไม่ควรยึดความคิดของครูผู้สอนเป็นเกณฑ์ว่าจะต้อง เขียนอย่างนั้นอย่างนี้ ทั้งไม่ควรตัดสินผลงานของเด็ก โดยนำผลงานของเด็กทุกคนมาเปรียบ เทียบกัน เพราะความคิดเด็กแต่ละคนย่อมไม่เหมือนกันแล้วแต่วัย วุฒิภาวะ ความรู้ และ ประสบการณ์ของเด็กแต่ละคน ควรพิจารณาดูความสามารถ และพัฒนาการเฉพาะตัวเด็ก โดยเกณฑ์นั้นจะต้องเกิดจากการตกลงเห็นพ้องต้องกันระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน

การตรวจให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ในงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ของ กิ่งดาว พุทธิพันธ์ (2534, หน้า 85-86) นิจ จันทรมล (2535, หน้า 267-268) สุทิสรา อุทัยคุปต์ (2542, หน้า 78-79) มีเกณฑ์การให้คะแนน 2 ด้าน คือ

1. ด้านความคิดริเริ่ม (การแสดงออก) ตรวจให้คะแนนจากการเสนอแนวคิดใหม่ ๆ เป็นความคิดของตนเอง แสดงความรู้สึกลึกซึ้ง ความคิดเข้าใจอย่างเสรี ให้คะแนนด้านความคิดริเริ่ม 5 ส่วน

2. ด้านความคิดละเอียดลออ ให้คะแนน 5 ส่วน แยกตามรายละเอียดต่อไปนี้

- การเชื่อมโยงความคิด ตรวจให้คะแนนจากการจัดระเบียบความคิดให้เชื่อมโยง ต่อเนื่องกันได้อย่างได้ใจความและอันหนึ่งอันเดียวกัน ให้คะแนน 1 ส่วน

- การเสนอเรื่อง ตรวจให้คะแนนจากการลำดับตอน การเสนอเรื่องอย่างน่าสนใจ และสอดคล้องกับชื่อเรื่อง ให้คะแนน 1 ส่วน

- การใช้ภาษา ตรวจให้คะแนนจากการใช้ภาษาที่ชัดเจน แจ่มแจ้ง ถูกต้องตาม กาลเทศะ ได้ใจความตรงกับความหมายที่ต้องการจะพูดหรือเหตุการณ์ในเรื่อง ให้คะแนน 1 ส่วน

- เนื้อหาสาระ ตรวจสอบให้คะแนนจากการเสนอข้อเท็จจริง ความรู้ทั่วไป ที่เป็นความจริง เหมาะสมกับภาพและชื่อเรื่อง ได้ใจความ มีความหมายพอสมควรกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้และมีรายละเอียดพอสมควรแก่ความเข้าใจ ให้คะแนน 2 ส่วน

การให้คะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับดังนี้

ดีมาก มีค่าเท่ากับ 5

ดี มีค่าเท่ากับ 4

พอใช้ มีค่าเท่ากับ 3

เกือบใช้ได้ มีค่าเท่ากับ 2

ต้องแก้ไข มีค่าเท่ากับ 1

รังสรรค์ ไกรสรานนท์ (2543) และจิรพรรณ จิตประสาธ (2543) ได้สร้างเกณฑ์ให้คะแนนผังความคิด โดยรังสรรค์ ไกรสรานนท์ สร้างเกณฑ์ให้คะแนนผังความคิด ให้คะแนนชิ้นงานในแฟ้มสะสมงานวิชาคณิตศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนนผังความคิดประกอบด้วย (1) ความถูกต้องในเนื้อหา (2) การจัดระเบียบในการนำเสนอ (3) การสะท้อนความคิดต่องาน (4) ความสะอาดในการทำงาน (5) ความคิดสร้างสรรค์

รายละเอียดของแต่ละระดับคุณภาพ มีดังนี้

(1) ความถูกต้องในเนื้อหา

ระดับคุณภาพ 2 แสดงออกให้เห็นถึง ความเข้าใจในหลักการความคิด รวบรวมข้อเท็จจริงของงานในทุกส่วน

ระดับคุณภาพ 1 แสดงออกให้เห็นถึง การเข้าใจในหลักการความคิด รวบรวมข้อเท็จจริงไม่ต่ำกว่า 50 % ของงาน

ระดับคุณภาพ 0 แสดงออกให้เห็นถึง การเข้าใจในหลักการ ความคิด รวบรวมข้อเท็จจริงของงานน้อยมาก และเข้าใจไม่ถูกต้องในบางส่วนไม่ต่ำกว่า 50 %

(2) การจัดระเบียบในการนำเสนอ

ระดับคุณภาพ 2 เขียนความคิดรวบยอดหลักไว้ตรงกลาง แล้วแตกสาขาออกมาเป็นความคิดรวบยอดย่อยได้ครบถ้วน และใช้คำเชื่อมระหว่างความคิดรวบยอดได้ถูกต้อง

ระดับคุณภาพ 1 เขียนความคิดรวบยอดหลักไว้ตรงกลาง แต่แตกสาขาออกมาเป็นความคิดรวบยอดย่อยได้ไม่ครบถ้วนและใช้คำเชื่อมระหว่างความคิดรวบยอดได้ถูกต้อง แต่ไม่ครบถ้วน

ระดับคุณภาพ 0 ไม่สามารถเขียนผังความคิด

(3) การสะท้อนความคิดต่องาน

ระดับคุณภาพ 2 สะท้อนความคิดต่องานได้และให้รายละเอียดที่ชัดเจน

ระดับคุณภาพ 1 สะท้อนความคิดต่องานได้แต่ไม่ชัดเจน

ระดับคุณภาพ 0 ไม่มีการสะท้อนความคิดต่องานหรือสะท้อนความคิดต่องานไม่ได้

(4) ความสะอาดในการทำงาน

ระดับคุณภาพ 2 เป็นระเบียบและไม่มีรอยลบขีดฆ่า

ระดับคุณภาพ 1 เป็นระเบียบแต่มีรอยลบขีดฆ่า

ระดับคุณภาพ 0 ไม่เป็นระเบียบและมีรอยลบขีดฆ่า

(5) ความคิดสร้างสรรค์

ระดับคุณภาพ 2 ผังความคิดมีลักษณะดังนี้

1. มีรูปแบบแปลกใหม่ไม่ซ้ำใคร
2. ให้รายละเอียดได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ถูกต้อง
3. สามารถเชื่อมโยงความคิดจากเนื้อหา ได้ครบถ้วนถูกต้อง

ระดับคุณภาพ 1 ผังความคิดมีลักษณะดังในระดับคุณภาพ 2 จำนวน 1 – 2 ข้อ

ระดับคุณภาพ 0 ไม่ปรากฏลักษณะดังในระดับคุณภาพ 2 เลยแม้แต่ข้อเดียว

จิรพรรณ จิตประสาท (2543) ได้สร้างเกณฑ์ให้คะแนนผังความคิดในการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ดังนี้

- เกณฑ์การให้คะแนนผังความคิดประกอบด้วย (1) ความถูกต้องในเนื้อหา (2) การจัดระบบในการนำเสนอ (3) การใช้สีแสดงการวิเคราะห์และเชื่อมโยงความคิด (4) ความมีระเบียบในการทำงาน (5) ความคิดสร้างสรรค์

ตัวอย่างรายละเอียดของการใช้สีแสดงการวิเคราะห์และเชื่อมโยงความคิด แต่ละระดับคุณภาพ ได้แก่

ระดับคุณภาพ 2 ใช้สีแสดงการวิเคราะห์และเชื่อมโยงความคิดของตนเองได้ โดย ใช้สีตกว่าตั้งแต่ 3 สีขึ้นไป

ระดับคุณภาพ 1 ใช้สีแสดงการวิเคราะห์และเชื่อมโยงความคิดของตนเองได้น้อย โดยใช้สีตกว่า 2 สี

ระดับคุณภาพ 0 ใช้สีไม่แสดงการวิเคราะห์และเชื่อมโยงความคิดของตนเอง โดยใช้สีตักแต่ง 1 สี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์

ประชุมพร ศุกรเจริญ (2520) ศึกษาเรื่อง การสร้างแบบฝึกการเขียนแบบสร้างสรรค์ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่สอง ผลการวิจัยพบว่า หลังการใช้แบบฝึกที่สร้างขึ้น คะแนนเฉลี่ยของความคิดสร้างสรรค์ทางภาษา ตามทฤษฎีกลฟอร์ดมากกว่าคะแนนเฉลี่ยของความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาก่อนการใช้แบบฝึก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ จำนวน 6 เมื่อนำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.614, 0.617, 0.674, 0.571, 0.578, และ 0.820 ตามลำดับ

กิ่งดาว พุทธิพันธ์ (2534) ศึกษาเรื่อง กิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียน ขาวเขาชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยกิจกรรมฝึกทักษะ การเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01 เมื่อ พิจารณาความสามารถทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนพบว่า นักเรียนมีพัฒนาทักษะ ทางด้านการเขียนเรียงความแบบบรรยาย และนักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการแต่ง ประโยคสูงขึ้น แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนสร้างสรรค์ ชุดแรกเป็นแบบเขียนตอบ แบบสร้างสรรค์มี 6 ฉบับ ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.644, 0.599, 0.579, 0.896 และ 0.855 ส่วน ชุดที่ 2 เป็นแบบทดสอบเรียงความบรรยายภาพซึ่งให้ผู้ตรวจสอบสามคน ได้ค่าความสัมพันธ ะระหว่างผู้ตรวจทั้งสามคนดังนี้ 0.771, 0.763 และ 0.700

นิจ จันทรมล (2535) ศึกษาเรื่อง การใช้แบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ใน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนเชิง สร้างสรรค์ มีคะแนนรวมเฉลี่ยการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังการสอน สูงกว่าคะแนนรวมเฉลี่ยก่อน การสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าแบบฝึกการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์มี ประสิทธิภาพ และเมื่อพิจารณาผลของการเขียนในแต่ละแบบฝึกแล้ว นักเรียนที่เรียนโดยใช้ แบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในเรื่อง การสร้างคำ การเขียนประโยค การเขียนเป็น ข้อความสั้น ๆ และการเขียนข้อความเป็นตอน ๆ มีคะแนนรวมเฉลี่ยหลังการสอน สูงกว่าก่อน สอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับแบบฝึกในเรื่องการเขียนเรียงความหรือเขียน

เป็นเรื่องราวนั้น มีคะแนนรวมเฉลี่ยการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้พัฒนาการสร้างเกณฑ์ให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ ในแฟ้มสะสมงานวิชาภาษาไทย ตามทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดอ่อนน้อม คือ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่อง และความคิดละเอียดลออ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแฟ้มสะสมงาน

ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช (2540) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแฟ้มสะสมงานในการประเมินผล การเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการใช้แฟ้มสะสมงาน ในการประเมินผลการเรียนและการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนวิชาภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า

1. การนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลวิชาภาษาอังกฤษ มีแนวทางในการดำเนินการตามแบบจำลองการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล โดยใช้แฟ้มสะสมงานที่ผู้วิจัยเสนอ
2. กระบวนการของแฟ้มสะสมงาน ช่วยให้นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนวิชา ภาษาอังกฤษทั้ง 4 ทักษะและสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียนอย่างมาก
3. การประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงาน มีคุณภาพตามเกณฑ์ประเมิน การประเมิน ของลินท์และคณะในระดับมากทุกรายการ

นารีย์ วงศ์ไผ่ (2541) ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน นักเรียนของครูที่เป็นวิทยากรแกนนำ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แฟ้ม สะสมงานนักเรียนเป็นสิ่งที่ดี ควรได้รับการส่งเสริม เนื่องจากสามารถประเมินผลการเรียนรู้ของ ผู้เรียนได้ตรงกับสภาพจริง ทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ รู้จักวางแผนและทำงานเป็น มีวินัย ในตนเอง กล้าแสดงออก ทำงานสะอาดเรียบร้อย มีความคิดสร้างสรรค์ และกระตือรือร้นใน การทำงานมากขึ้น

ธันวาท มากเหลือ (2541) ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษระดับ ประถมศึกษาที่ใช้การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ผลการวิจัยในด้านการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนพบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนของครูได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทั้ง ด้านสติปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งความรู้ที่ครูสอนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ประภากร กองตาพันธ์ (2541) ศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ในวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ใช้แฟ้มสะสมงาน ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนที่ใช้แฟ้มสะสมงานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 การใช้แฟ้มสะสมงานช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการทางการเรียนดี เพราะนักเรียนได้ทราบความก้าวหน้าของตนเองในด้านการเรียนทุกระยะ สามารถตรวจสอบได้และแก้ไขปรับปรุงจนกว่าจะได้ผลงานที่สมบูรณ์ที่สุด นักเรียนจึงเกิดความภูมิใจและเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนการสอนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน

รังสรรค์ ไกรสรานนท์ (2543) ศึกษาเรื่อง การใช้แฟ้มสะสมงานประเมินผลการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่าการประเมินการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ในเอกสารป.02 มีนักเรียนได้ระดับคุณภาพ 2 ร้อยละ 48.98 ระดับคุณภาพ 1 ร้อยละ 38.78 และระดับคุณภาพ 0 ร้อยละ 12.24 แบบให้คะแนนชิ้นงานตามกรอบการออกแบบทางการประเมินผลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 5 ฉบับ มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .60-1.00 และค่าความเชื่อมั่นของการให้คะแนนของผู้ให้คะแนน 1 คน ในแต่ละสมรรถภาพเป็น .78, .80, .76, .92 และ .77 ตามลำดับ ส่วนค่าความเชื่อมั่นของการให้คะแนนของผู้ให้คะแนนหลายคน ในแต่ละสมรรถภาพเป็น .92, .92, .90, .97 และ .91 ตามลำดับ

ปรียา ก้อนแก้ว (2544) ศึกษาเรื่อง การประเมินผลการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษและความสามารถในการประเมินตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการด้านทักษะการเขียนภาษาอังกฤษสะท้อนความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง และมีพัฒนาการในด้านทักษะการเขียนภาษาอังกฤษสะท้อนความคิดเห็นเพิ่มขึ้นตามลำดับทุกครั้งที่มีการวัด เพราะการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสเขียนภาษาอังกฤษสะท้อนความคิดเห็นบ่อยครั้งเท่าไร ยิ่งทำให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการเขียนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การที่ผู้เรียนได้อ่านและวิเคราะห์งานเขียนสะท้อนความคิดเห็นของเพื่อน ตลอดจนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยังเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทักษะการเขียนของผู้เรียนอีกด้วย การประเมินตนเอง การประเมินของเพื่อนและการประเมินของครู มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก หมายความว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการประเมินตนเองได้ดีทั้งนี้เนื่องจากการที่ผู้เรียนได้มีการศึกษาและมีความเข้าใจในเรื่องของเกณฑ์การให้คะแนนผลงานเป็นอย่างดีและได้ประเมินผลงานด้วยตนเองทุกครั้งหลังการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจและสามารถ

ประเมินผลงาน ได้ใกล้เคียงกับคุณภาพงานของตนเองและไม่แตกต่างจากการประเมินของครูและเพื่อน

จากงานวิจัยดังกล่าว การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน นอกจากจะทำให้ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นักเรียนยังเกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองเกิด ความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน มีความคิดสร้างสรรค์และการประเมินผลโดยใช้ แฟ้มสะสมงานมีคุณภาพตามเกณฑ์ทุกรายการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องมือสำหรับประเมินผล

ไตรยศ เสรีรักษ์ (2541) ศึกษาเรื่องการสร้างเครื่องมือสำหรับประเมินผลตามจุด ประสงค์การเรียนรู้ใน ป.02 เรื่องการปลูก บำรุงรักษาและการเก็บเกี่ยวผักสวนครัว ในชั้นประถม ศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า แบบประเมินผลทักษะพิสัยจำนวน 9 ฉบับ มีค่าความเชื่อมั่นของ ผู้สังเกต 1 คน เท่ากับ .97, .97, .94, .91, .93, .92, .96, .92 และ .95 ตามลำดับ ความเชื่อมั่น ของผู้สังเกต 2 คน มีค่าเท่ากับ .98, .98, .97, .95, .96, .96, .98, .96, และ .98 ตามลำดับ ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการวัดของผู้สังเกต 1 คนเท่ากับ 1.20, 1.29, 1.08, 1.10, 1.28, 1.15, .80, .73 และ 1.06 ตามลำดับ ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการวัดของผู้สังเกต 2 คน เท่ากับ .85, .92, .78, .80, .91, .83, .57, .53, และ .76 ตามลำดับ ส่วนแบบประเมินผลจิตพิสัย จำนวน 2 ฉบับ มีค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต 1 คน เท่ากับ .96 และ .95 ตามลำดับ ความเชื่อมั่นของผู้สังเกต 2 คน มีค่าเท่ากับ .98 และ .97 ตามลำดับ ความคลาดเคลื่อน มาตรฐานของการวัดของผู้สังเกต 1 คนเท่ากับ 3.53 และ 3.17 ตามลำดับ ความคลาดเคลื่อน มาตรฐานของการวัดของผู้สังเกต 2 คนเท่ากับ 2.51 และ 2.27 ตามลำดับ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการสร้างเกณฑ์ให้คะแนนความคิดสร้างสรรค์ใน แฟ้มสะสมงานวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ ผลงานประเภทการเขียน เรียงความ การแต่งบทร้อยกรอง การแต่งคำขวัญ แผนผังความคิด การเขียนโฆษณาและ การแต่งนิทาน